

Pandemide toplum ile nasıl iletişim kurulmalı?

Prof. Dr. Deniz SEZGİN EMÜLER
Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi
Reklamcılık ve Tanıtım ABD Başkanı

- Hakikat sonrası dönemin ilk pandemisi...
- Aldatmalar ve hatalı ifadelerle değil, gerçeğin varolduğu fikri hakkındaki derin şüphecilikle yüzleştik.

Haberi anlamak

- Haber; her türlü olayın veya olgunun bir medya kuruluşu tarafından editoryal süzgeçten geçirilerek hedef kitesine ulaştırılan ileti.
- İnsanların bilmek isteyeceği ve merak edeceği her şey.

Biliyoruz ki,

- Haberler bilgiye anlamsal tutarlılık sağlayan ve bunları organize eden anlamlı bir metine dönüştürülmedikçe özgün bir değer ifade etmezler.
- Anlamlı içerik kazandıran ve şekillendiren şey ise çerçevedir.

Biliyoruz ki,

- Belirli konuların metin içinde ön plana çıkarılması, anlamlandırılma sürecini biçimlendirir.
- Kişiler haberleri sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak farklı biçimlerde yorumlar ve buna bağlı olarak farklı tutumlara ve görüşlere sahip olurlar.

Basın: Dördüncü Kuvvet

- Tüm güç odaklarını halk adına bir kamu görevi duyarlılığıyla denetlemek gibi bir sorumluluğu var, medyanın sahiplik yapısı bu mekanizmanın işlemesine engel oluyor.
- Geleneksel medyada tekelleşme, menfaat ilişkileri ve haberin ticari bir meta olarak görülmesi; basının demokratik işlevlerini örseleyen olguların başında.

Yeni Medya

- Yeni medyanın iletişim kavramını ve hedef kitlenin okuma ve algılama biçimini değiştirmesiyle birlikte, profesyonel anlamda haber kavramı da değişim ve dönüşüme uğradı.
- Habercilik yeni medyanın sunduğu olanaklarla yapılmaya başlandı, okuyucu/izleyici pasif konumdan çıkarak, geri bildirimde bulunabilen bir hale geldi.

Yurttaş gazeteciliđi

- Profesyonel gazeteci olmayan ve gazetecilik eğitimi almamış yurttalıların dilediği her şeyi herhangi bir editoryal kaygı gözetmeksizin paylaşması.
- Demokratik bağlamda önemli bir kazanım olsa da, dezenformasyon, maniplasyon, misenformasyon, nefret söylemi, ırkçılık, cinsiyetçi söylem gibi pek çok olumsuz etkiyi de beraberinde getirdi.

Yeni medyadaki sahte haber sorunu

- Tüm dünyada haber ve bilgi güvenilirliğinin en önemli sorunlarından biri.
- Sahte haberler/yanlış bilgiler, kısa sürede geniş kitlelere ulaşıyor, haber medyasının doğru, tarafsız bilgilendirme misyonu arka plana itilerek, aldatıcı enformasyonun yayılmasına yol açıyor.

Yeni medya yeni pratikler

- Katılımcıların belirsizliği ve kullanıcının denetimsiz içerik üretmesine imkan tanınması nedeniyle hakikat olgusu zedelendi.
- Kitleler akılcı ve rasyonel çizgiden uzaklaşıp, duygusal bir okuma biçimine sürüklendi.

Yeni medya yeni pratikler

- Kitlenin ileti üreticisi haline gelmesi, uluslararası sosyal medya şirketlerinin algoritmalarıyla medya ekolojisine müdahalesinin önünü açtı.
- Çeşitli amaçlarla üretilen algoritmalar aynı ideoloji, siyasi düşünce, sosyokültürel ve sosyoekonomik özelliklere sahip kitleleri bir araya getirerek sosyal medya üzerinden sanal türdeş topluluklar yaratıyor.

Yeni medya yeni pratikler

- Kendileriyle aynı şeyi düşünen, aynı duyguyu paylaşan, aynı şeye kızan, aynı şeye üzülen bireyleri izlemek sürekli bir pekişme hali ve mutlak haklılık hissi oluşturuyor, insanları filtre balonları ve yankı odaları içine hapsediyor.

Yeni medya yeni pratikler

- “Gerçeklik” ve “inanma” algıları değişen kitleler kendileriyle aynı şeyleri düşünenlerin paylaştığı iletilerin içeriğini mutlak gerçek olarak kabul ediyorlar ve karşıt düşüncelere sahip olanlara kapılarını kapatıyorlar.
- Böylesi bir kutuplaşma haberin gerçekliğinin önemini de ortadan kaldırıyor.

- Van Dijk, söylemsel manipölasyon ile bizim “iyi şeylerimiz”in ve “onların kötü şeyleri”nin vurgulanmasında olduğu gibi, “biz” olarak görölenlerin olumsuzlukları gizlenirken “onlar” olarak görölenlerin olumsuzluklarının sergilendiğini ifade eder.
- Dehşet Yönetimi Kuramı (Terror Management Theory) 1980’ler Sheldon Solomon ve arkadaşları.

Gerçekliğin önemsizleşmesi

- Kitleler için haberin/bilginin gerçekliği önemini yitirmiş durumda.
- Yalan enformasyon bombardımanına, sürekli maruz kalan kitlelerin gerçeklik algısının değişmesi kaçınılmaz.
- Duygusal tepkiler ve okumalar gerçeklik algısında daha etkili oluyor.

Gerçekliğin önemsizleşmesi

- Geniş bir kitle, sosyal/yeni medyada gördüğü her iletiyi herhangi bir sorgulama yapmaksızın mutlak gerçek olarak kabul ediyor.
- Bazıları iletileri gerçek kabul etmekle birlikte, kuşkucu bir bakışla zaman zaman bu gerçekliği sorguluyor.

Gerçekliğin önemsizleşmesi

- Diğer bir kesim, gördüğü ve maruz kaldığı hiçbir iletiyi gerçek olarak kabul etmiyor ve keskin bir muhalif bakış açısıyla medya iletilerini değerlendiriyor.
- Gerçeklerin renksizleştiği ve önemini yitirdiği hakikat sonrası dönemde, şüphesiz geleneksel medyanın demokratik işlevlerini yerine getirmekte içine düştüğü krizin payı büyük.

Hakikat Sonrası

- Bugünün hakikat sonrası aŖađıdan yukarı doğru.

Geleneksel yalanlar

- Sırları örtbas etmeye yönelik.
- Doğrudan düşmanı hedef alır ve onu aldatmaya çalışır.
- Herkesi kandırmaya yönelik değil.
- Geleneksel yalanı dile getirenler de gerçekte hakikatin ne olduğunu bilir.
- Geleneksel yalancılar, kendileri aldanmadan başkalarını aldatabilir.

Modern yalanlar

- Modern yalanlar herkesin bildiđi Őeyler hakkında.
- Modern yalan örtbas etmeyi aŐıp yok etmeye varabilir.
- Yalanı dile getiren de yalana kendini inandırıyor. Yalancının yalana inanması gerekliliği.
- Modern dünyada kendi kendini kandırma sanatı bir gereklilik.

Modern yalanlar

- Gelenekselin aksine, modern yalanı dile getiren hakikati unuttuđu için gerçeđe tam ve nihai bir zarar veriyor.
- Modern yalan, yalnızca söz konusu olgusal gerçeği yok etmekle kalmaz ancak bizim yön duyumuzu ve gerçeklik algımızı da tahrip eder.

- Hakikat sonrası çağ artık yalan söylemenin fazlasıyla sıradanlaştığı ve kanıksandığı bir dönem. Gerçek ve yalan arasındaki çizgi belirsiz.
- Gerçeğin mi, yoksa yalanın mı söyleneceği tamamen menfaat üzerinden tercih meselesi haline geldi. Böylelikle etik kaygılar önemsizleşip değerini yitirdi.

- Artık insanlar gerçeklikle bağlarının kopmasından veya koparılmasından şikâyetçi değiller. İçine hapsedikleri filtre balonları ve yankı odalarının sanal hazzını yaşamayı tercih ediyorlar.

Alternatif gerçekler...

- `Alternatif gerçek' denilen Şey, yalanın kiŐilerin kendileri tarafından yalan olduğunun reddedilmesi, bunu kendi `alternatif gerçekleri' olarak nitelemeleridir. Bu da `müŐterek dÜnya'nın parçalandığını gösterir.

Tıbbileştirme ve bireyselleştirmenin sonuçları

- Bilimsel terminoloji ve yöntemler gündelik yaşamın her alanına sızmış durumda
- Bir argümanı bilimsel tınısı olan bir dille ifade etmek asla tahmin edilemeyecek veya bilinemeyecek olan şeyleri bilme ya da tahmin etme iddiasını taşıyor.

Dezenformasyon döngüsünde tutan motivasyon kaynakları

- Grup içi statü kaynaklı motivasyonlar
 - Ekonomik motivasyonlar
 - Siyasi motivasyonlar
-
- Somut çıkarlar hakikate sadakatten ağır basar, fakat hakikatin kendisi prensipte bilinirliğini korur.

- Hakikat ve yalan varlıklarını devam ettirebilmek için birbirlerine ihtiyaç duyar. O nedenle ikisi arasında her zaman bir savaş söz konusu.
- Hakikat sonrası bir bakıma bu savaşın bir uğrağı, aynı zamanda popülizmin en etkili aracı konumunda.

- Hakikat sonrası çağdan bahsediyorsak bu, hakikatin kırılmağından mı yoksa bizim kırılmağıımızdan mı kaynaklanıyor?
- Yoksa bizleri hakikati yok sayma eğilimine sürükleyen sistemin bu durumda hiç mi payı yok?

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Deniz SEZGİN EMÜLER
Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi
Reklamcılık ve Tanıtım ABD Başkanı